

УДК 336.7 (497.11)(091)
930.25 : 336.7 (497.11 Ниш) «1907/1948»

ОКРУЖНА БАНКА НИШ
(1907-1948)

Нагли привредни развој Ниша, после ослобођења од турског ропства 1878. године уследио је због његовог природног богатства и повољног географског положаја. Сталне потребе за новчаним средствима приморале су

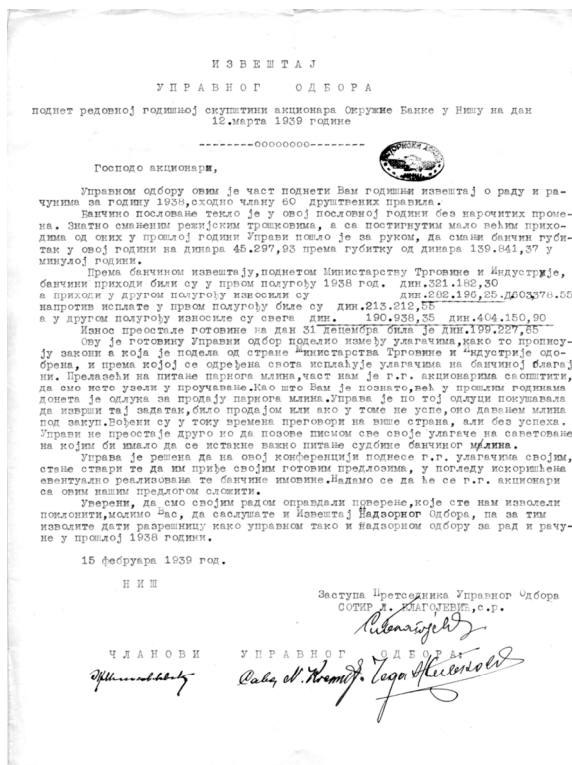
осиромашене сељаке и грађане да се задужују код имућних трговаца и државних службеника, уз велики зеленашки интерес. Да би се искоренило зеленаштво, 1881. године основана је Државна окружна штедионица. Као конкуренција истој, јављају се у Нишу богати привредници као оснивачи приватних новчаних завода. Почетком двадесетог века, њихов капитал улаган је у јака индустријска предузећа која су им доносила велики профит. Један од тих новчаних завода, била је и Окружна банка, основана 6. новембра 1907. године у Нишу. Њен првобитни назив био је Друга балканска банка. Назив Окружна банка добила је 1909. године и представљала је акционарско друштво основано по одредбама закона о

акционарским друштвима.¹⁴¹ Седиште јој је било у Нишу, а своје службене објаве вршила је преко "Српских новина". Основни капитал је био 1 000 000 динара у сребру. Банка је за све своје обавезе одговарала целокупном својом имовином, а акционари су одговарали за обавезе банке само својим акционарским уделом. Сваки акционар имао је сразмерно учешће у имовини и добити банке према броју својих акција.

Окружна банка улагала је капитал онде, где је могла имати највећу добит. Њен задатак био је да у Краљевини Србији, а нарочито у новоослобођеним крајевима отвори центар за експлоатацију шума, рудника и свих производа за цео Балкан, да сконцентрише све послове који стоје у вези са ма којим производом за извоз или увоз и да створи пролаз домаћим производима на страним светским трговима. Такође је потпомагала кредитом грађане који су радили на умножавању и поправци саобраћајних средстава у Краљевини Србији. Вршила је и експлоатацију шума и рудника на најрационалнијој основи. Да би се сваки производ могао транспортовати на светски трг који га најбоље плаћа, банка је била у вези са свим светским трговима и стављала на располагање својим комитентима цене, услове и начине за транспортовање на поједина тржишта.¹⁴²

Банка је имала своја индустријска предузећа, велики аутоматски млин којим је управљао управник и циглану Рингофен. Оба су представљала део банчине имовине и њихов годишњи биланс улазио је у састав банчиног годишњег биланса.

Уложеним капиталом Окружне банке у Нишу изграђен је и опремљен аутоматски млин који је отпочео са радом 1912. године. Дневни капацитет млина, уочи Првог светског рата износио је 35 000 кг. житарица. Млин је претрпео велике штете за време рата и Бугарске окупације. Године 1919. млин је поново оспособљен за рад са јако умањеним потенцијалом. Међутим, користећи олакшице за увоз опреме, почетком 1921. године, Окружна банка је набавила у Немачкој машине и потребне делове за млин, којим су повећани дневни капацитети.

Извештај управног одбора

¹⁴¹ Историјски архив Ниш, фонд "Окружна банка Ниш", Правила банке

¹⁴² Севделин Андрејевић, Економски развој Ниша од 1830-1946, Ниш, 1970, 83. стр.

Нагли успон млина спречио је пожар који је 1926. године уништио машине, део зграде и магацин. Причињена штета надокнађена је Окружној банци од осигуравајућих друштава. Радови на оправци зграде, подизању силоса и опреми млина завршени су 1928. године, када је привремено опремљени млин пуштен у погон. Млин је са краћим прекидима радио све до априла 1941. године. Првих неколико месеци под окупацијом обустављен је рад због смештаја немачких трупа у млинске просторије. Августа 1941. године млин је отпочео са мељавом претежно за потребе Градског поглаварства Ниш. Млин је радио у власништву Окружне банке до спроведене национализације 1946. године.¹⁴³

Окружна банка је вршила све банкарске и мењачке послове, давала зајам по текућим рачунима, вршила наплате и исплате на туђ рачун, посредовала је у продаји срећака српске лутрије у земљи и ван ње и учествовала у куповини и продаји непокретних имања. Примала је и новац на штедњу у свим монетама.

Органи Окружне банке су: 1. Управни одбор, 2. Надзорни одбор, 3. Збор акционара. Управни одбор био је главни орган банке. Састојао се од 7 чланова. Надзорни одбор је био контролни одбор банке и прегледавао је банчине књиге и стање благајне, као и месечне рачуне и годишње билансе. Збор акционара водио је записнике о свему што се дешава. Оригинал записника чувао се у друштвеној архиви и давао на увид сваком акционару који то затражи.

Окружна банка у Нишу ликвидирана је решењем Министарства финансија 1948. године.¹⁴⁴

Фонд је примљен 1952. године у архив Ниша. Срећен је архивистички почетком 2008. године. Грађа обухвата период од 1907. до 1946. године и садржи 29 књига и 5 кутија списа (правила, записнике акционара, годишње извештаје, преписку итд.). Документа су на немачком, бугарском и српском језику.

¹⁴³ Севделин Андрејевић, Економски развој Ниша од 1830-1946, Ниш, 1970, 56стр.

¹⁴⁴ Службени гласник НРС бр. 23/1948, решење 6224/1948